

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ (НА МАТЕРІАЛІ УРИВКА З РОМАНУ M. L. STEDMAN “THE LIGHT BETWEEN OCEANS”)

*Дружина Тетяна Антонівна*¹

Державний заклад “Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського”, Одеса, Україна
E-mail: t.a.druzhyzna@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-2679-713X>

У статті розглядається підхід до психолінгвістичного аналізу оригінального тексту (уривок з роману M. L. Stedman “The Light between Oceans”) і текст перекладу (український переклад виконаний Н. Хаєтською).

Саме психолінгвістика покликана вивчати мову як феномен психіки, “розкрити” роботу перекладача, його реальні дії на психологічному рівні. Психологічну природу мають й три стадії перекладу (розуміння вихідного тексту, “осмислення” форм вихідної мови і вибір форм мови перекладу).

Психолінгвістичні аспекти аналізу тексту висвітлили такі вчені, як М. Жинкін, С. Засєкін, І. Зимня, О. Кубрякова, О. М. Леонтєв, О. О. Леонтєв, О. Лурія, В. Нурієв, О. Ребрій, Т. Пшенкіна, Л. Сахарний, Ю. Сорокін, О. Шахнарович та ін.

Будь-яке сприймання перебуває у просторі психологічної науки, то виникає потреба у висвітленні психолінгвістичних передумов аналізу та інтерпретації художнього твору.

Використання психолінгвістичного аналізу художнього тексту є досить корисним і доцільним, оскільки з його допомогою можна дослідити, яким чином професійні перекладачі передають емоційну наповненість тексту іншими мовами.

¹ кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”

Метод психолінгвістичного текстового аналізу спрямований на дослідження лінгвостилістичних характеристик текстів. До уваги беруться такі головні показники: обсяг тексту; кількість речень; їхній середній розмір; коефіцієнт словникової (лексичної) різноманітності; коефіцієнт дієслівності / агресивності; коефіцієнт логічної зв'язності; коефіцієнт емболії.

Психолінгвістичний текстовий аналіз показав, що текст перекладу відповідає тексту оригіналу, різниця між показниками досить незначна та не може вплинути на сприйняття тексту перекладу реципієнтами.

Контент-аналіз показав, що у тексті перекладу присутні усі категорії тексту оригіналу та повністю співпадає кількість проаналізованих слів, що свідчить про відповідність та адекватність тексту перекладу, його високу спроможність повністю відтворити задум автора.

Проведені аналізи висвітлюють лише один з аспектів експериментального дослідження особливостей тексту оригіналу і тексту перекладу художнього твору, що відкриває перспективи подальшого дослідження зазначеної проблематики.

Ключові слова: художній текст, переклад, психолінгвістичний текстовий аналіз, контент-аналіз.

Переклад — це глобальне явище: це внутрішній переклад, це зовнішній переклад і, відповідно, внутрішньомовний і міжмовний. Тобто переклад — це основний механізм всієї нашої мовленнєво-мисленнєвої діяльності і, як нам здається, його можна вважати “ідеальним” об'єктом з точки зору вивчення механізмів як сприйняття, так і породження мовлення, розуміння і породження тексту. На рубежі XX–XXI століть наука про переклад з лінгвістичної перетворилася справді на міждисциплінарну, і сьогодні важко назвати гуманітарну дисципліну, яка б залишилася зовсім “байдужою” до перекладу, не знайшла б свого “відображення” у ньому. Цілком очевидно, що таким “відображенням” є і психолінгвістика, і когнітологія.

Виявлення психологічної основи перекладу є необхідною передумовою для пізнання його сутності. Психолінгвістика пропонує комплексний підхід до вивчення такого феномена як переклад, тому що об'єкт дослідження психолінгвістики та теорії перекладу спільний — мовленнєва діяльність.

Саме психолінгвістика покликана вивчати мову як феномен психіки, “розкрити” роботу перекладача, його реальні дії на психологічному рівні. З точки зору лінгвістики об'єктом дослідження перекладу є відповідність двох елементів, одиниць системи двох або кількох мов в процесі перекладу, зіставлення двох мов на всіх мовних рівнях —

фонетичному, лексичному, морфологічному, граматичному та синтаксичному. Психологічну природу мають й три стадії перекладу (розуміння вихідного тексту, “осмислення” форм вихідної мови і вибір форм мови перекладу).

У даний час існує мало досліджень у цьому напрямку. Переклад не був широко розглянутий з психолінгвістичних позицій, аналіз перекладу з цієї точки зору носить все ще фрагментарний характер. Психолінгвістичні аспекти аналізу тексту висвітлили такі вчені, як М. Жинкін, С. Засекін, І. Зимня, О. Кубрякова, О. М. Леонтьєв, О. О. Леонтьєв, О. Лурія, В. Нурієв, О. Ребрій, Т. Пшенкіна, Л. Сахарний, Ю. Сорокін, О. Шахнарович та ін. Так, аналіз тексту, зокрема спрямований на розвиток зв’язного мовлення особистості, ґрунтується на положеннях психолінгвістики про розуміння мовлення як одного з видів діяльності людини, про особливості чотирьох фаз мовленнєвої діяльності (орієнтування, планування, реалізації, контролю).

Оскільки будь-яке сприймання перебуває у просторі психологічної науки, то виникає потреба у висвітленні психолінгвістичних передумов аналізу та інтерпретації художнього твору. У цьому й полягає актуальність дослідження.

Метою розвідки є здійснення експериментального дослідження тексту оригіналу та тексту перекладу. Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання таких **завдань**: зробити психолінгвістичний текстовий аналіз вихідного тексту і тексту перекладу; надати лінгвістичну інтерпретацію отриманих результатів.

Об’єктом дослідження слугував уривок англomовного роману та його україномовний професійний переклад.

Предметом дослідження став психолінгвістичний текстовий аналіз, актуалізований у текстах.

Матеріалом дослідження слугував фрагмент роману М. L. Stedman “The Light Between Oceans” [5]. Переклад українською мовою було здійснено Н. Хаєцькою [6].

Отже, розглянемо художній текст як об’єкт експериментального дослідження, а саме — психолінгвістичний текстовий аналіз [2: 92]. Використання психолінгвістичного аналізу художнього тексту є досить корисним і доцільним, оскільки з його допомогою можна дослідити, яким чином професійні перекладачі передають емоційну

наповненість тексту іншими мовами. Метод психолінгвістичного текстового аналізу бере свій початок від аналізу предикатом М. І. Жинкіна [1] і спрямований на дослідження лінгвостилістичних характеристик текстів. До уваги беруться такі головні показники: обсяг тексту; кількість речень; їхній середній розмір; коефіцієнт словникової (лексичної) різноманітності; коефіцієнт дієслівності / агресивності; коефіцієнт логічної зв’язності; коефіцієнт емболії [3; 4].

Як бачимо, показник кількості слів в оригінальному тексті на 31 слово більше, ніж у тексті перекладу, проте кількість речень майже співпадає. В оригіналі лише на одне речення більше, ніж у перекладі.

Показник середнього розміру речень свідчить про особливості вербального інтелекту чи про різку зміну емоційного стану. Існує негативний кореляційний зв’язок між збільшенням ступеня емоційності мовлення та обсягом висловлювання: що емоційнішим є мовець, то коротшими висловлюваннями він/вона висловлюватиметься. У тексті наявна велика кількість коротких речень, парцеляції, незакінчених висловлювань. В оригіналі цей показник становить 11,6, що на 0,4 більше, ніж у тексті перекладу, тобто мова оригіналу емоційніша за мову перекладу.

Таблиця
Психолінгвістичний текстовий аналіз вихідного тексту та тексту перекладу

Головні показники	Текст оригіналу (англійською)	Текст перекладу (українською)
1. Кількість слів	525	494
2. Кількість речень	45	44
3. Середній розмір речення	11,6	11,2
4. Коефіцієнт словникового різноманіття	0,26	0,31
5. Коефіцієнт дієслівності (%)	0,23	0,22
6. Коефіцієнт зв’язності	0,56	0,62
7. Коефіцієнт емболії (%)	0,001	0,002

Коефіцієнт словникової різноманітності — один із найпотужніших у психолінгвістичній діагностиці тексту. Словникова різноманітність також свідчить про особливості вербального інтелекту. Проте цінність цього індексу полягає в окресленні рис психолінгвістичного портрета автора художнього твору. Коефіцієнт словникового різноманіття в

аналізованому уривку на 0.05 більше в тексті перекладу, ніж у тексті оригіналу, що свідчить про більшу кількість унікальних лексичних одиниць в україномовному перекладі. Перекладачеві вдалося досягти формальних характеристик тексту оригіналу повною мірою, завдяки словниковій різноманітності перекладач висловлює динамічність думки, відзначає рухливість сюжету і швидкоплинність подій.

Коефіцієнт дієслівності інакше називається коефіцієнтом агресивності. Це співвідношення кількості дієслів і дієслівних форм (дієприкметників і дієприслівників) до загальної кількості всіх слів. Коефіцієнт дієслівності може свідчити про високу емоційну напруженість тексту, динаміку подій, нестабільний емоційний стан автора під час синтезу тексту. В аналізованому фрагменті коефіцієнт дієслівності невисокий, з різницею в 0,01 % між текстом оригіналу та перекладу.

Коефіцієнт логічної зв'язності вираховується через співвідношення загальної кількості службових слів (сполучників і прийменників) до загальної кількості речень. Отже, в аналізованому уривку спостерігаємо, що коефіцієнт зв'язності на 0,06 вищий у тексті українського перекладу. Такий показник свідчить про те, що перекладач частіше за автора вдається до використання сполучників та прийменників. Все ж при показниках у межах одиниці простежується достатньо гармонійне поєднання службових слів і синтаксичних конструкцій, а відтак і гармонійність сприйняття тексту.

Коефіцієнт емболії чи “засміченості” мовлення становить собою співвідношення загальної кількості ембол, тобто слів, які не несуть семантичного навантаження, до загальної кількості слів у реченні. Досліджений коефіцієнт емболії свідчить про культуру мовлення, загальну культуру автора, етикет, вульгаризми і деякі властивості вербального інтелекту. Коефіцієнт емболії в оригіналі менший, ніж у перекладі. Це свідчить про те, що у тексті перекладу емоційно прагматичний складник виражений яскравіше. Перекладач перебуває у стані емоційної напруги.

Дотримуючись особливостей мовної форми тексту оригіналу, перекладач не допустив деструктивних змін у перекладі форми, що, відповідно, не призвело до порушення змісту повідомлення автора. Все ж слід пам'ятати, що серйозне відхилення за будь-яким з вищезазначених параметрів може спричинити нездатність читача досягти тако-го ж ефекту, якого досягнув би читач тексту оригіналу.

Отже, психолінгвістичний текстовий аналіз показав, що текст перекладу відповідає тексту оригіналу, різниця між показниками досить незначна та не може вплинути на сприйняття тексту реципієнтами перекладу.

У проаналізованому уривку були виділені також наступні теми-категорії: *кохання, природи, емоцій та війни*. У темі “кохання” більше всього повторювалось слово *child* (2), це пояснюється тим, що головна героїня Ізабелла бавиться з дочкою Люсі та описує свою любов до неї чоловіку. У категорії “природа” однакова кількість слів, якими Ізабелла описує життя на острові Янус. У категорії “емоції” декілька раз повторювались слова *numb* (2), *smile* (2), *serious* (2), це було пов'язано з настроєм чоловіка Тома, його згадками про війну. У категорії “війна” три рази автором було використано слово *war*, коли Том з Ізабеллою сперечались на тему його участі у Першій світовій війні.

Контент-аналіз показав, що у тексті перекладу присутні усі категорії тексту оригіналу та повністю співпадає кількість проаналізованих слів, що свідчить про відповідність та адекватність тексту перекладу, його високу спроможність повністю відтворити задум автора.

Проведені аналізи висвітлюють лише один з аспектів експериментального дослідження особливостей тексту оригіналу і тексту перекладу художнього тексту, що відкриває перспективи подальшого дослідження зазначеної проблематики.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Жинкин Н. И. Речь как проводник информации. М. : Наука, 1982. 157 с.
2. Засекін С. В. Психолінгвістичні універсалії перекладу художнього тексту : монографія. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 272 с.
3. Крылов А. А., Маничев С. А. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии. — СПб. : Питер, 2000. — 560 с.
4. Corpas Pastor G. Translation Universals : Do they exist? A corpus-based and NLP approach to convergence / G. Corpas Pastor, R. Mitkov, N. Afzal, L. Garcia Moya. Proceedings of the LREC (2008) Workshop on “Comparable Corpora”. LREC-08. Marrakesh, Morocco, 2008.

МАТЕРІАЛ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Stedman M. L. The Light between Oceans. Дата оновлення : 10.10.2018. URL : <https://ru.scribd.com/doc/97833263/The-Light-Between-Oceans-A-Novel-by-M-L-Stedman> (дата звернення: 10.10.2018).

2. Стедман М. Л. Світло між двох океанів : роман / пер. з англ. Н. Хаєцької. Харків: Книжковий клуб “Клуб сімейного дозвілля”, 2016. 304 с. Дата оновлення : 06.11.2018. URL : <https://www.rulit.me/books/svitlo-mizh-dvoh-oceaniv-read-442797-1.html> (дата звернення: 08.11.2018).

**ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ ПОДХОД К АНАЛИЗУ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ
(НА МАТЕРИАЛЕ ОТРЫВКА ИЗ РОМАНА М. Л. STEDMAN
“THE LIGHT BETWEEN OCEANS”)**

Дружина Татьяна Антоновна¹

Государственное учреждение “Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского”, Одесса, Украина

В статье рассматривается подход к психолингвистическому анализу оригинального текста (отрывок из романа М. Л. Stedman “The Light between Oceans”) и текст перевода (украинский перевод выполнен Н. Хаецкой).

Именно психолингвистика призвана изучать язык как феномен психики, “раскрыть” работу переводчика, его реальные действия на психологическом уровне. Психологическую природу имеют и три стадии перевода (понимание исходного текста, “осмысление” форм исходного языка и выбор форм языка перевода).

Психолингвистические аспекты анализа текста освещали такие ученые, как Н. Жинкин, С. Засекин, И. Зимняя, Е. Кубрякова, А. Н. Леонтьев, А. А. Леонтьев, А. Лурия, В. Нуриев, А. Ребрий, Т. Пшенкина, Л. Сахарный, Ю. Сорокин, А. Шахнарович и др.

Любое восприятие находится в пространстве психологической науки, поэтому возникает потребность в освещении психолингвистических предпосылок анализа и интерпретации художественного произведения.

Использование психолингвистического анализа художественного текста является весьма полезным и целесообразным, поскольку с его помощью можно исследовать каким образом профессиональные переводчики передают эмоциональную наполненность текста на другие языки.

Метод психолингвистического текстового анализа направлен на исследование лингвостилистических характеристик текстов. Учитываются следующие основные показатели: объем текста; количество предложений; их средний размер; коэффициент словарного (лексического) разнообразия; коэффициент глагольности / агрессивности; коэффициент логической связности; коэффициент эмболии.

¹ кандидат филологических наук, старший преподаватель кафедры перевода и теоретической и прикладной лингвистики Государственного учреждения “Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского”

Психолингвистический текстовый анализ показал, что текст перевода соответствует тексту оригинала, разница между показателями весьма незначительна и не может повлиять на восприятие текста переводом реципиентами.

Контент-анализ показал, что в тексте перевода присутствовали все категории текста оригинала и полностью совпадает количество проанализированных слов, что свидетельствует о соответствии и адекватности текста перевода, его высокую способность полностью воспроизвести замысел автора.

Проведенные анализы освещают лишь один из аспектов экспериментального исследования особенностей текста оригинала и текста перевода художественного произведения, что открывает перспективы дальнейшего исследования указанной проблематики.

Ключевые слова: художественный текст, перевод, психолингвистический текстовый анализ, контент-анализ.

**THE PSYCHOLINGUISTIC APPROACH TO THE ANALYSIS
OF THE LITERARY TEXT
(A CASE STUDY OF THE TEXT FRAGMENT OF THE NOVEL
“THE LIGHT BETWEEN OCEANS” BY M. L. STEDMAN)**

Druzhyna Tetyana¹

State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”, Odesa, Ukraine

The article deals with the approach to the psycholinguistic analysis of the original text (the text fragment of the novel “The Light between Oceans” written by M. L. Stedman) and the text of the translation (the Ukrainian translation performed by N. Khaietska).

Psycholinguistics is aimed at studying the language as a phenomenon of the mentality, at “disclosing” the work of the translators, their actual actions on the psychological level. The three stages of translation are also of the psychological nature (the understanding of the source text, the “comprehension” of the forms of the source language and the choice of the forms of the target language).

Any perception occurs in the field of the psychological science, that's why there arises the need to highlight the psycholinguistic assumptions of the analysis and the interpretation of a literary text.

¹ Candidate of Philological Sciences, senior lector, Department of Translation and Theoretical and Practical Linguistic at State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”

The employment of the psycholinguistic analysis of a literary text is very useful and appropriate, since it can be used to investigate how professional translators transmit the emotional content of the text to other languages.

The method of psycholinguistic text analysis is focused on the study of the linguistic and stylistic characteristics of the texts. The following main categories are taken into account: the scope of the text; the number of sentences; their average size; the coefficient of vocabulary (lexical) diversity; the coefficient of verbiage / aggressiveness; the coefficient of logical connectivity; the coefficient of embolism.

The psycholinguistic text analysis has revealed that the text of the translation corresponds to the original text. The difference between the main categories is rather insignificant and can not affect the perception of the translated text by the recipients.

The content-analysis has shown that the translated text contains all the categories of the original text and the number of the analyzed words is identical. This proves the correspondence and adequacy of the translated text, its high ability to reproduce fully the author's intention.

Key words: literary text, translation, psycholinguistic text analysis, content-analysis.

REFERENCES

1. Zhynkyn N. Y. Rech kak provodnyk ynformatsyy. M. : Nauka, 1982. 157 s.
2. Zasiakin S. V. Psyholinhvistychni universalii perekladu khudozhnogo tekstu : monohrafiia. Lutsk : Volyn. nats. un-t im. Lesi Ukrainky, 2012. 272 s.
3. Krylov A. A. Praktikum po obshchei, eksperimentalnoi y prykladnoi psykholohyy / A. A. Krylov, S. A. Manychev. — SPb. : Pyter, 2000. 560 s.
4. Corpas Pastor G. Translation Universals : Do they exist? A corpus-based and NLP approach to convergence / G. Corpas Pastor, R. Mitkov, N. Afzal, L. Garcia Moya. Proceedings of the LREC (2008) Workshop on “Comparable Corpora”. LREC-08. Marrakesh, Morocco, 2008.

STUDY MATERIAL

1. Stedman M. L. The Light between Oceans. Дата оновлення : 10.10.2018. URL : <https://ru.scribd.com/doc/97833263/The-Light-Between-Oceans-A-Novel-by-M-L-Stedman> (data zvernennia: 10.10.2018).
2. Stedman M. L. Svitlo mizh dvokh okeaniv : roman / per. z anh1. N. Khaietskoi. Kharkiv: Knyzhkovyi klub “Klub Simeinoho Dozvillia”, 2016. 304 s. Дата оновлення : 06.11.2018. URL : <https://www.rulit.me/books/svitlo-mizh-dvoh-okeaniv-read-442797-1.html> (data zvernennia: 08.11.2018).

Стаття надійшла до редакції 15.04.2019

УДК 81-112; 811.1/.2

IRANO — SLAVICA: ИСТОРИКО-СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ПАРАЛЛЕЛИ

Илиади Александр Иванович¹

Центральноукраинский государственный педагогический университет Владимира Винниченка
E-mail: alexandr.iliadi@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-5078-8316>

В статье представлены результаты исследования, посвященного изучению словообразования в иранских и славянских языках в сравнительно-историческом аспекте. В задачи статьи входил сопоставительный анализ иранских и славянских лексем, имеющих общие индоевропейские корни, в синхронии и диахронии. В частности, рассматривалась их этимология и особенности функционирования на современном этапе.

В ходе исследования была подтверждена гипотеза об общем для словообразования обеих групп языков (иранских и славянских) индоевропейском наследии. В то же время были обнаружены свидетельства совместных инноваций эпохи славяно-иранских контактов. Был осуществлен детальный анализ прототипов и дериватов с выделением типологически общих и конкретно языковых особенностей деривации. Методология данного исследования включала индуктивный и дедуктивный методы, а также метод контрастного анализа.

Проанализированные словообразовательные параллели и полученные выводы имеют большое значение для сравнительно-исторического и общего языкознания. Компаративистика оперирует и типологическим ориентиром: не всегда важно только наличие морфологически идентичных и хронологически близких комплексов (последовательностей морфем) в двух родственных языках; важна типологическая близость процессов модификации структуры слова, когда для этого используется один и тот же элемент. Это свидетельствует о потенциальной возможности одинакового развития группы близкородственных единиц разных языков. Перспектива в исследовании данной проблемы в различных группах индоевропейских языков.

Ключевые слова: этимология, дериват, словообразование, прототип, сравнительно-историческое языкознание.

¹ Доктор филологических наук, профессор, заведующий кафедрой методик дошкольного и начального образования Центральноукраинского государственного педагогического университета Владимира Винниченка